

vårt land

Politisk fri og uavhengig kristen dagsavis –
Grunnlagt 1945

Sjefredaktør/administrerende direktør
ASHILD MATHISEN
ashild.mathisen@vln.no

Kutt moms på reparasjon

LØRDAG SKREV Vårt Land om reparasjonskafeen på Sagene i Oslo. Hit kommer folk for å reparere gamle klær og møbler de er glad i, fremfor å kjøpe nytt. Kafeen er i regi av miljøgruppa Omstilling Sagene. Konseptet ble først utviklet i Nederland hvor folk kan ta med seg ting de ønsker å reparere. Kafeen stiller med verktøy og et knippe eksperter. Ideen er at folk skal lære å reparere ting av hverandre.

IVÅR reportasje snakket vi blant annet med Lillegård Hansen som er lærer på Høyskolen i Oslo. Hun underviser i mote og produksjon, og forteller at mange studenter starter studiene uten grunnleggende kunnskap som å bruke nål og tråd. For få år siden fikk man grunnleggende opplæring i slike ferdigheter både hjemme og på skolen. Men nå blir det en bøy for mange å foreta enkle reparasjoner av klær.

LIV K. DAHLIN er studieveileder ved fakultetet for teknologi, kunst og design ved Høyskolen i Oslo. Hun mener kunnskapsløftet fra 2006 ikke gir konkrete føringer for hvordan skolene skal tilrettelegge for denne typen kunnskap i skolehverdagen.

DERFOR ER det grunn til å gi honnør til prosjekter som reparasjonskafeen på Sagene. I dagens samfunn kaster vi mye som med enkelt grep kunne vært brukt videre.

MEN DET er også grunn til å se på dette fra en politisk side. Skolen bør i større grad legge til rette for at elever i grunnskolen lærer seg å bruke nål, tråd og symaskin. Eller annet enkelt håndverk og teknikker for å foreta basisreparasjoner av ødelagte ting.

DET ER en stor miljøgevinst hvis flere i samfunnet benytter seg av gjenbruk, heller enn å kaste og kjøpe nytt. Derfor bør opplæring i reparasjon kobles med miljø- og klimakunnskap i skolen.

MILJØPARTIET DE GRØNNE har dessuten kommet med et godt forslag, som også de andre partiene bør si ja til. De foreslår å kutte moms på reparasjon av klær, sko og husholdnings- og fritidsvarer, samt et momsfratak på reparasjon og gjenbruk av elektronikk. Et liknende forslag er lagt frem i Sverige. Prislappen i Norge vil bli på nesten 700 millioner, men det kan raskt vise seg å spare klima.

“ I dagens samfunn kaster vi mye som med enkelt grep kunne vært brukt videre.”

Makten i samfunnet holdes av dem som sender ut mer informasjon enn de tar imot. Sånn sett har de nye mediene bidratt til at makten er blitt demokratisert.

HAVET TOK: Politiet tar bilder og dokumenterer åstedet der tre år gamle Alan Kurdi ble skylt i land på en av strendene på ferieøya Kos i september i fjor, etter at en båt med syriske flyktninger fra hadde forlist i Middelhavet.

Foto: Nilufer Demir/AP Photo/NTB scanpix

Følelsen av at fakta er feil

Falske nyheter er et økende fenomen på nett. Det er på tide at kildekritikk blir et fag i grunnskolen.

KOMMENTAR
LARS GILBERG
Journalist

Den svenske politiker Bo Lindholm hevdet i fjor at det berømte bildet av den druknede treåringeren Alan Kurdi var en bløff. Avisen Sala Allehanda spurte ham hvilket belegg han hadde for denne påstanden. Representanten for Sverige demokratene svarte:

«Jeg har ingen kilde. Det er personer som har delt det på Facebook».

Når journalisten spurte om han ikke burde være mer kritisk, svarte han:

«Nei, hvorfor må man det? Dette er jo en følelse som jeg har».

Det er komikeren Jonas Gardell som nevner dette eksempelet på hva slags debatter vi har fått når han i Expressen skriver et åpent brev til Facebooks toppsjef

Mark Zuckerberg, der han deler sin bekymring over alle de falske nyhetene som florerer på verdens mest populære sosiale medium.

Ekkokamre. Ser vi på de latinske røttene til ordene kommunikasjon (communicare) og medier (medius), så betyr de *gjøre felles* og *det som befinner seg i midten*. Massemediene har tradisjonelt vært et middel til å gjøre vår forståelse av virkeligheten felles, selv når virkeligheten er blitt debattert.

Dette er i ferd med å forandre seg. Algoritmene til Facebook gjør at to personer som oppretter en profil samtidig ganske fort vil få en helt forskjellig nyhetsfeed, basert på hvilke likes og delinger de gjør. De vil i stor grad få bekrefteelser på egne meninger. Risikoen er at de til slutt havner i såkalte ekkokamre, der bare ens egne synspunkter kastes fram og tilbake. En enkelt stemme vil til slutt høres ut som et kor.

Her må jeg presisere to ting:

Sosiale medier trenger ikke å virke på den måten. Og noen vil nok betrakte også de gamle mediene som et stort ekkokammer, der eliten og de etablerte spiller sammen for å kontrollere folket.

Sjalusi. Kanskje er vi som jobber i de tradisjonelle mediene litt som en gjeng sjalu eks-er. Vi som var de viktigste, de eneste, opplever nå å bli byttet ut, avvist, glemt. Det vi skriver avfeies som politisk korrekt, et stempel som i grupper av folket gjør oss så uspiselige – ja så politisk ukorrekte – som det er mulig å få oss. I journalistutdanningen lærer man å skille mellom den objektive nyhetsartikkelen (news) og den subjektive meningsartikkelen (views). Selv om objektivitet tilstrebes, kan nyheter likevel aldri bli helt objektive, i og med at to mennesker som opplever samme begivenhet, sjelden har helt den samme historien å fortelle når de kommer hjem.

Mye av det vi ser, ligger bak

øyene våre. Det er erfaringer, forventninger, fordommer og fortolkningsmekanismer. Vi har en tendens til å se det vi vil se.

Kildekritikk. For meg har det lenge vært en kjeppest at mediekunnskap burde være et fag på skolen. Gjerne helt fra første skoledag. Det handler om å lære å utøve kildekritikk. Dette er viktig enten du surfer på nett, leser Vårt Land eller møter en pastor som hevder at han vet hva Gud mener du bør bruke fritiden din til.

Ved å forstå hvordan gamle og nye medier virker, får man et verktøy som gjør at man både kan bruke dem – og forsvare seg mot å bli brukt.

På journaliststudiet lærte jeg at makten i samfunnet holdes av dem som sender ut mer informasjon enn de tar i mot. Sånn sett har de nye mediene bidratt til at makten er blitt demokratisert. Flere har fått muligheten til å ytre seg – og til å svare når makten ytrer seg.

Dobbeltsekk. Samtidig er verdensveven full av falske nyheter. I den amerikanske valgkampen så vi det fra begge leire. Stater og interessegrupper bruker i

større og større grad agenter til å produsere det vi i gamle dager kalte propaganda for å påvirke opinionen og skape grobunn for misnøye.

Medieviter Anders Olof Larsson ved **Westerdals** reklameskole i Oslo har kartlagt over 7,7 millioner tilfeller der vi har trykket «like» på nyhetsartikler på Facebook. Nettgiganten gir oss følgende ikoner å velge mellom: Love, Haha, Wow, Sad og Angry. Larsson fant at ut at det er de som reagerer med sinne (angry) som i størst grad deler saker de har lest. Dette vet de, de som har spesialisert seg på å skape falske nyheter.

Alle kan bli lurt av slike nyheter. Derfor har jeg nå dobbeltsekket bakgrunnen for bildet over denne artikkelen.

Forbannet. Bo Lindholm sier at han ble «vanvittig forbannet» da han leste på nett at gutten egentlig var funnet i en klippesprekk, men at noen brakte ham til stranda for å ta bedre bilder. Fotoeksperter som undersøkte «bevisbildet» fra klippesprekken, kom imidlertid raskt fram til at beina som stakk fram hadde helt andre sko enn gutten på bildet.

På jakt etter paradiset

I en dal i nordre Tanzania bor hadzabe-folket. De omtales som et av de mest velstående samfunn i verden.

OVERBLIKK
ASLE JØSSANG

Sosialantropolog ved
NLA Høgskolen.

Vi nærmer oss jul og blir nok engang håpefulle og klynger oss til sangen om fred på jord. Et sted som kommer ganske nær den paradisiske tilstanden er en dal i nordre Tanzania. De som lever der eier omtrent ingenting, men omtales som et av de mest velstående samfunn i verden.

Vi går forsiktig gjennom bushen. 10-årige Ashanka, allerede en mester-skytter med pil og bue, kommer springende til oss med en liten død fugl i hånden. Kameraten har skutt en til. Faren til Ashanka finner umiddelbart noen tørre kvister og fyrer opp et lite bål, mens guttene får fugleskrottene. De legges på bålet og grilles et par-tre minutter. Med knivene sine deler guttene små kjøttbiter til alle i følget. Så går vi videre og speider etter mer vilt.

Snart møter vi på noen kvinner som graver i jorden med noen kraftige pinner og drar fram krokete røtter. Nytt bål og ny utdeling til alle. Det smaker potet.

Harmonisk. Dette er hadzabe, et jeger- og sankerfolk på rundt 1.500 mennesker som lever slik de har gjort i uminnelige tider. Her praktiseres likestilling mellom kjønnene, og barna blir sett og inkludert. Det er et sterkt fokus på harmoniske relasjoner og samarbeid, den verste synden man kan begå er ikke å dele et bytte med andre. Det skjer nok kritikkverdige ting her også, slik er det er det med mennesker, men det er milde saker mot mye av fanteriet som foregår i storsamfunnet.

Da de hvite kolonistene kom inn i dette området på slutten av 1800-tallet ble hadzafolket plassert nederst på sivilisasjonens rangstige. Men de klarer seg fordi de alltid finner noe i naturen de kan leve av. Andre mer «avanserte» folk, jordbrukere for eksempel, er sårbare når tørkeperioder slår til. Dess mer spesialisert og endimensjonalt livsgrunnlaget blir, jo større risikoprojekt blir livet. Det vet arbeidslidende alt om.

Drivkraft. Antropologen James Woodburn, som besøkte folket første gang i 1958, utviklet begrepet «umiddelbart økonomisk utbytte» som en modell om deres livsform. Dette til forskjell fra «forsinket økonomisk utbytte», som gjelder dem som må vente en stund før de kan høste resultater av sin arbeidsinnsats. Samfunn med forsinkelser i seg må utvikle ordninger, lover og praksiser for å trygge eien-

domsrett og utkomme. Å få kontroll på usikkerhet er en viktig drivkraft i samfunnsutviklingen. Vår velferdsstat er et eksempel på god håndtering, men ellers i verden oppstår ulikheter fordi noen får større muligheter.

Press. Som mange andre urbefolkningsgrupper i verden lever hadzabe-folket under sterkt press. Pengesterke utlendinger sikler etter jaktområdet deres. Jordbrukere og kvegfolk trenger seg på. Myndighetene vil innlemme dem i nasjonsbyggingen. Bistandsorganisasjoner vil utvikle dem. Kirke og misjon vil evangelisere.

Gjennom engasjement fra interessegrupper er jeger- og sankerfolket nå sikret selvråderett over et nokså stort område

“ Bistandsorganisasjoner vil utvikle dem. Kirke og misjon vil evangelisere.”

i Yaeda-dalen og en patruljetjeneste er i ferd med å bli organisert. Spørsmål om autonomi reiser prinsipielle spørsmål om hvor langt staten kan strekke seg for å vise kulturell respekt og om deres rett til å velge isolasjon eller kontakt med omverden. Hva med religiøse grupper som ønsker å drive misjonsarbeid blant dem? Skal hadzafolket hjelpes til å møte verden der ute på en tilpasset og skånsom måte?

Det er mye å tenke på her jeg går bak Ashanka og beundrer hans bush-ferdigheter.

Andre regler. I en hadzabosetning lenger sør møtte jeg en gang en ungdom som hadde fått seg sesongarbeid utenfor hadzaland, i småbyen Haydom som har vokst opp rundt det misjonsstartede sykehuset. For pengeinntektene hadde han blant annet kjøpt og tatt med hjem en kasse brus. Jeg spurte om dette nå var å oppfatte som et «jaktbytte», om han nå skulle gi fra seg de fleste flaskene til andre.

– Å nei, denne kassen har jeg skaffet meg på et sted der andre regler gjelder.

OVERBLIKK:

Tirsdager skriver Hilde Frafjord Johnson, Leif Knutsen, Asle Jøssang og Mari Norbakk om internasjonale tema.